प्रकरण पाचवे

संशोधन सामुग्रीचे विश्लेषण व अर्थ निर्वचन

५.१ प्रस्तावना –

५.२ उद्दिष्टानुरूप संशोधन सामुग्रीचे विश्लेषण व अर्थनिर्वचन

५.२.१ संशोधनाचे उद्दिष्ट कमांक 1 चे विश्लेषण व अर्थनिर्वचन

५.२.२ संशोधनाचे उद्दिष्ट कमांक 2 चे विश्लेषण व अर्थनिर्वचन

५.२.३ संशोधनाचे उद्दिष्ट कमांक 3 चे विश्लेषण व अर्थनिर्वचन

५.२.४ संशोधनाचे उद्दिष्ट कमांक 4 चे विश्लेषण व अर्थनिर्वचन

५.२.५ संशोधनाचे उद्दिष्ट कमांक 5 चे विश्लेषण व अर्थनिर्वचन

५.२.६ संशोधनाचे उद्दिष्ट कमांक 6 चे विश्लेषण व अर्थनिर्वचन

५.२.३ समारोप –

५.१ प्रस्तावना :

कोणतीही समस्या असो ती सोडविण्यासाठी विविध मार्ग शोधले जातात. परंतु शिस्तबध्द रित्या समस्या सोडवताना समस्येच्या दृष्टीने आधाराभुत माहितीचे संकलन केले जाते. संशोधनामध्ये संकलीत केलेल्या माहितीसच आधार साहित्य म्हणतात. या सामुग्रीचे विश्लेषण करून त्याचे वर्गीकरण करतो व निष्कर्श काढतो.

समस्येची निराकरण करण्याकरिता आधार सामुग्रीचे संग्रह संशोधनामध्ये सर्वात महत्वाचे कार्य असते. आधार जितके बिनचुक व समर्पक असेल तिथकेच संशोधनाचे निष्कर्श विश्वसनीय होण्याचा संभव जास्त असतो.

संशोधिकेने जो संशोधनाचा विषय निवडला आहे. त्यासाठी निष्कर्श काढण्याकरिता कराड शहरातील मराठी माध्यमांचा शाळेतील इयत्ता ९ **वी १०** वीचे विद्यार्थी यांचे पालक, शिक्षक, व मुख्याध्यापक तसेच पर्यवेक्षक यांच्याकडून मुलाखत व प्रश्नावली यांच्याद्वारे माहितीचे संकलीत केले उपलब्ध केलेल्या माहितीचे पुढील प्रमाणे विश्लेषण व स्पष्टीकरण केले व त्यावरून निष्कर्ष काढलेले आहेत.

५.२ उद्दिष्टानुरूप संशोधन सामुग्रीचे विश्लेषण व अर्थ निर्वचन

५.२.१ **संशोधनाचे उद्दिष्ट कमांक १ माध्यमिक शाळेतील पालक शिक्षक संघाच्या सद्यस्थितीचा आढावा घेणे हे उद्दिष्ट साद्य करण्यासाठी पालक शिक्षक मुख्याध्यापक, विद्यार्थी यांना प्रश्नावली देण्यात आली होती. त्या**

प्रश्नावलीतील प्रश्नांना खालील मुद्दयात बंदिस्त करून सारणी तयार करून विश्लेषण पुढील प्रमाणे.

उद्दिष्ट क्रमांक एक नुसार मराठी माध्यमांच्या शाळेतील पालक शिक्षक संघाच्या सद्य स्थितीचा आढावा घेणे होते. त्यानुसार कराड शहरातील असलेल्या मराठी माध्यमांच्या शाळांना संशोधिकेने भेटी दिल्या इयत्ता ९ वी १० वीच्या सदरच्या शाळेतील विद्यार्थी प्रतिनिधी, पालक प्रतिनिधी, शिक्षक प्रतिनिधी, व मुख्याध्यापकांना, प्रश्नावली भरून घेतली. त्यानुसार मिळालेल्या माहितीच्या आधारे सारणी क्रमांक ५.१ पालक शिक्षक संघाच्या सध्यास्थितीचा आढाावा ही सारणी तयाकर करण्यात आली.

सारणी क्रमांक ५.१

पालक शिक्षक संघ सध्यास्थितीचा आढावा

अ.क्र.	मुद्दा	प्रातिसाद			
		पालक	शिक्षक	मुख्याध्यापक	विद्यार्थी
१	पालक शिक्षकसंघांची स्थापना	१००%	१००%	१००%	१००%
२	वर्षभरातु किमान ४ बैठका होतात	८०%	१००%	१००%	९३%
३	पालकांचा प्रतिसाद	८८%	७८%	७८%	८८%
४	नियोजन व अहवाल लेखन होते	८०%	१००%	१००%	९५%
५	पालक शिक्षक संघामार्फत विविध समस्येवर चर्चा	८०%	१००%	१००%	९०%

५.२.१ निष्कर्ष :

१. पालक शिक्षक संघाच्या बैठका सर्वच शाळामध्ये घेतल्या जातात.

२. पालक शिक्षक संघाच्या बैठकांची १०० टक्के माहिती शिक्षक, पालक, विद्यार्थी यांना आहे.

३. प्रत्येक वर्षी जुन ते जुलै, या दरम्यान पालक शिक्षक संघाची स्थापना सर्वच शाळांमध्ये केली जाते.

४. पालकांच्यामते पालकांची उपस्थिती ८८ टक्के बैठकांना असते.

५. शिक्षकांच्यामते पालकांची उपस्थिती ७८ टक्के इतकीच असते.

६. मुख्याध्यापकांच्या मतेही पालकांची उपस्थिती ७८ टक्के इतकीच असते.

७. विद्यार्थ्यांच्यामते पालक सदर बैठकींना ८८ टक्के उपस्थित असतात.

८. वर्षभरातून पालक, शिक्षक संघाच्या एकूण चार बैठका घेतल्या जातात. असे मत १०० टक्के शिक्षक व मुख्याध्यापक यांचे आहे. तर ८० टक्के पालक याविषयी होकार दर्शवतात.

५.२.२ उद्दिष्ट क्रमांक २ पालक शिक्षक संघाच्या माध्यमातून मराठी माध्यमिक शाळेतील इयत्ता ९ वी १० वी शैक्षणिक, व शारिरीक, मानसिक व सामाजिक समस्या प्रधान विद्यार्थ्यांचा शोध घेणे

वरील उद्दिष्टपुर्ती साठी मराठी माध्यमांच्या कराड शहरातील ७ शाळांमध्ये भेटी देवून ९ वी १० मधील वर्गशिक्षकांना समस्याप्रधान विद्यार्थ्यी शैक्षणिक, शारिरीक, मानसिक, व सामाजिक शोध प्रश्नावली देवून भरून घेण्यात आली. इयत्ता ९ वी १० वी मधील समस्या प्रधान विद्यार्थीसंख्या खालील सारणी मध्ये दर्शविण्यात आली आहे

सारणी क्रमांक ५.२.२ आणि ५.२.३ तसेच स्तंभालेख क्रमांक ५.२.४ आणि ५.२.५ असे अनुक्रमे जोडलेले आहेत. पुढे त्या वरून येणारे निष्कर्ष दिलेले आहेत.

इयत्ता ९ वी मधील समस्या प्रधान विद्यार्थी शोध सारणी कमांक ५.२

शाळा कमांक	एकूण विद्यार्थी	शैक्षणिक समस्या	%	शारिरीक समस्या	%	मनसिक समस्या	%	सामाजिक समस्या	%
अ	२२४	२२	९ .८२	०४	१.७	०४	१.७८	०३	१.३५
ब	२३९	१५	६.२७	०५	२.०	०६	२.५१	०३	१.२५
क	१०३	१२	११.६	०१	०.९	०२	१.९ ४	०५	४.८५
ड	२१३	०८	३.७५	०२	०.९	०२	०.९	०	०
इ	३१४	३८	१२.१	०७	२.२	०६	१.९	०५	१.५९
ई	३०९	३९	३०.३	०४	१.२९	०४	१.२९	०४	१.२९
फ	२१३	११	५.१६	०६	२.८	०	०	०२	०.९
एकूण	१६१५	१४५	८.९	२९	१.७	२४	१.४८	२२	१.३६

एकूण इयत्ता ९ वी मधील सर्व शाळेतील समस्या प्रधान विद्यार्थ्यांचे शेकडा (%) प्रमाण = २२० =१३.६२ %

इयत्ता १० वी मधील समस्या प्रधान शोध सारणी ५.२.३

शाळा कमांक	एकूण विद्यार्थी	शैक्षणिक समस्या	%	शारिरीक समस्या	%	मनसिक समस्या	%	सामाजिक समस्या	%
अ	२२३	३०	१३.४५	०६	२.६	०७	३.१३	०६	२.६९
ब	२२५	१८	८.०	०९	४.१	०८	३.५	१०	४.४
क	०७९	११	१.३९	०७	८.८	०३	३.७९	०६	७.५
ड	२१२	०८	३.७	०१	०.४	०२	०.९	०	०.०
इ	२८३	१८	६.३	०४	१.४	०४	१.४	०४	१.४
ई	२५३	२०	७.९	०४	१.५८	०२	०.७	०	०.०
फ	१९ २	१२	६.२	११	५.७	५	२.६	०	०.०
एकूण	१४६७	११७	७.९	४२	२.८६	३१	२.१	२६	१.७७

एकूण इयत्ता १० वी मधील सर्व शाळेतील एकूण समस्या प्रधान विद्यार्थी शेकडा प्रमाण   २१६=१४.७२

स्तंभालेख क्रमांक ५.१

इयत्ता ९ वी व १० वी मधील समस्या प्रधान विद्यार्थी संख्या

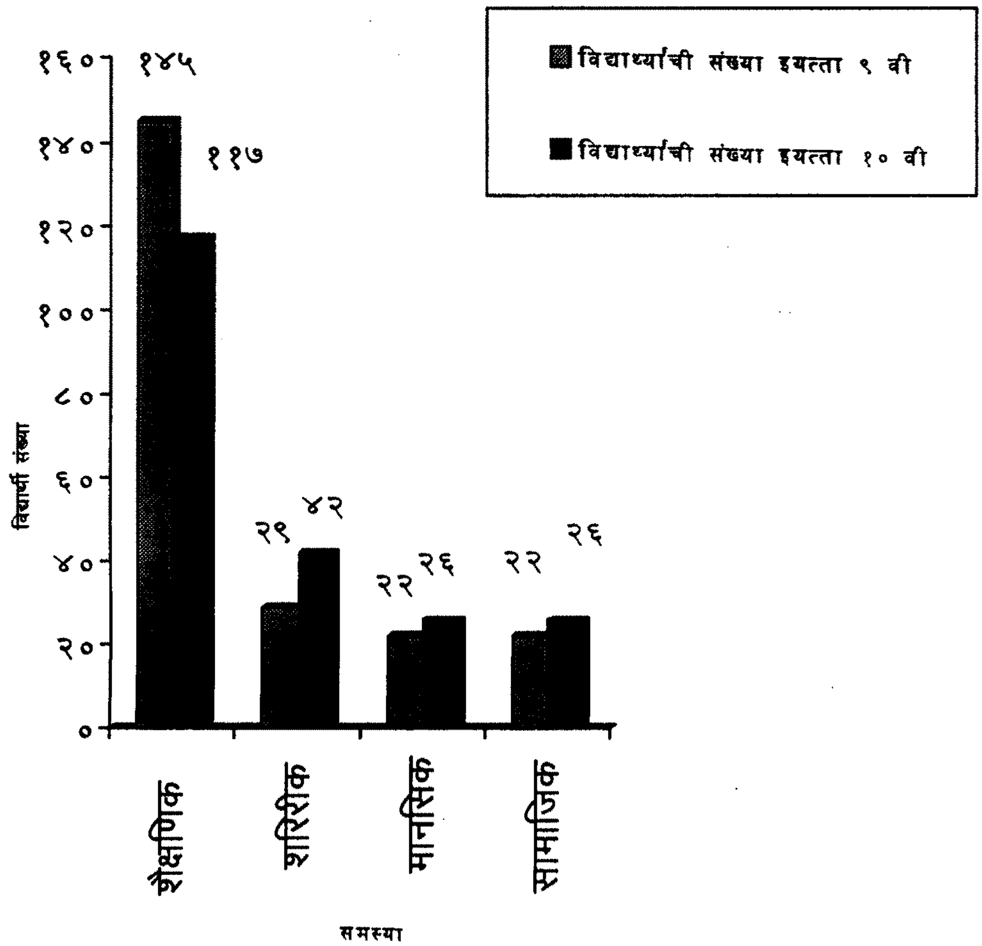

इयत्ता ९ वी मधील एकूण विद्यार्थी संख्या १६१५
पैकी समस्या प्रधान विद्यार्थी शेकडा प्रमाण १३.६२

इयत्ता १० वी मधील एकूण विद्यार्थी संख्या १४६७
पैकी समस्या प्रधान विद्यार्थी शेकडा प्रमाण १४.७२

स्तंभालेख क्रमांक ५.२.५

इयत्ता ९ वी व १० वी मधील समस्या प्रधान विद्यार्थी व विद्यार्थीनींची संख्या

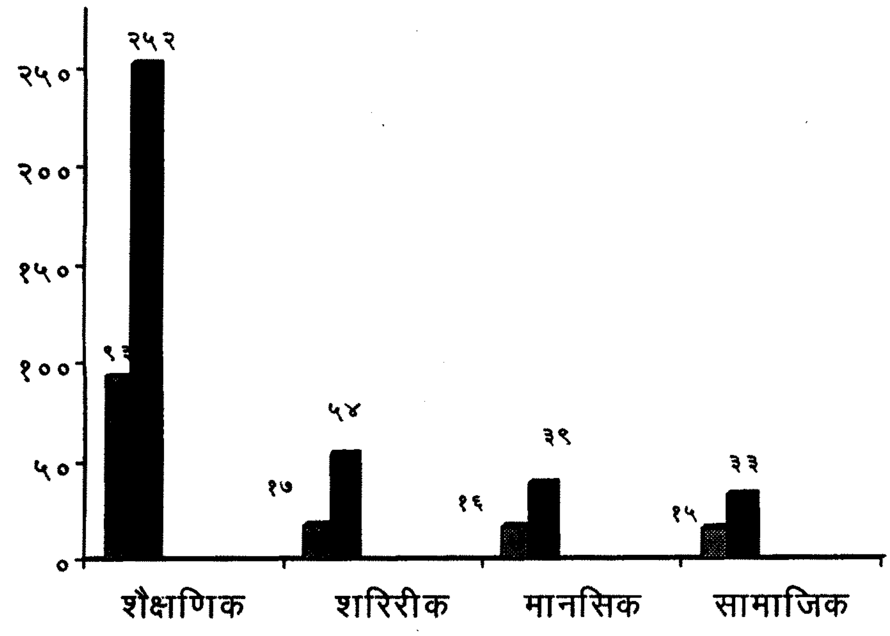

समस्या प्रधान विद्यार्थी व विद्यार्थीनींचे शेकडा प्रमाण –

मुलांचे	शेकडा प्रमाण	मुलींचे	शेकडा प्रमाण
२५२	७३.०५	९ ३	२६.९ ५
५४	७६.५	१७	२३.९ ४
३९	७०.९ ०	१६	२९ .९
३३	६८.७५	१५	३१.२५

SHIVAJI UNIVERSITY LIBRARY KOLHAPUR

समस्या प्रधान विद्यार्थी व विद्यार्थीनींचे शेकडा प्रमाण

मुलांचे	शेकडा प्रमाण	मुलींचे	शेकडा प्रमाण
२५२	७३.०५	९ ३	२६.९ ५
५४	७६.५	१७	२३.९ ४
३९	७०.९ ०	१६	२९ .९
३३	६८.७५	१५	३१.२५

उद्दिष्ट कमांक २ चे निष्कर्ष :

शैक्षणिक समस्या :

शाळा कमांक अ – मध्ये इयत्ता ९ वी मध्ये एकूण मुले व मुली मिळून २२४ विद्यार्थी आहेत.पैकी २२ विद्यार्थी हे शैक्षणिक समस्या प्रधान दिसून आले. त्यांचे शेकडा प्रमाण ९ .८२ इतके आहे. तर शाळा कमांक अ मधीलच इयत्ता १० वी मध्ये २२३ विद्यार्थी आहेत पैकी ३० विद्यार्थी शैक्षणिक समस्या प्रधान दिसले. त्यांचे शेकडा प्रमाण १३.४५ इतके आहे.

- शाळा कमांक – ब मध्ये इयत्ता ९ वी मध्ये एकूण २३९ विद्यार्थी आहेत. पैकी १५ विद्यार्थी हे शैक्षणिक समस्या प्रधान दिसून आले. त्यांचे शेकडा प्रमाण ६.२७ इतके आहे. तर शाळा कमांक ब मधीलच इयत्ता १० वी मध्ये २२५ विद्यार्थी आहेत पैकी १८ विद्यार्थी शैक्षणिक समस्या प्रधान दिसले. त्यांचे शेकडा प्रमाण ८.० इतके आहे.

- शाळा कमांक – क मध्ये इयत्ता ९ वी मध्ये एकूण मुले १०३ विद्यार्थी

आहेत. पैकी १२ विद्यार्थी हे शैक्षणिक समस्या प्रधान दिसून आले. त्यांचे शेकडा प्रमाण ११.६५ इतके दिसून आले तर शाळा कमांक क मधीलच इयत्ता १० वी मध्ये ७९ विद्यार्थी आहेत पैकी ११ विद्यार्थी शैक्षणिक समस्या प्रधान दिसले. त्यांचे शेकडा प्रमाण १३.९ इतके आहे.

- शाळा कमांक – ड मध्ये इयत्ता ९ वी मध्ये एकूण मुले २१३ विद्यार्थी आहेत. पैकी ८ विद्यार्थी हे शैक्षणिक समस्या प्रधान दिसून आले. त्यांचे शेकडा प्रमाण ३. ७५ तर शाळा कमांक ड मधीलच इयत्ता १० वी मध्ये २१२ विद्यार्थी आहेत पैकी ८ विद्यार्थी शैक्षणिक समस्या प्रधान दिसले. तर शाळा कमांक ड मधीलच इयत्ता १० वी मध्ये २१२ विद्यार्थी आहेत पैकी ८ विद्यार्थी शैक्षणिक समस्या प्रधान दिसले. त्यांचे शेकडा प्रमाण ३.७ इतके आहे.

- शाळा कमांक – इ मध्ये इयत्ता ९ वी मध्ये एकूण विद्यार्थी ३१४ विद्यार्थी आहेत. पैकी ३८ विद्यार्थी हे शैक्षणिक समस्या प्रधान दिसून आले. त्यांचे शेकडा प्रमाण १२.१ तर शाळा कमांक इ मधीलच इयत्ता १० वी मध्ये २८३ विद्यार्थी आहेत पैकी १८ विद्यार्थी शैक्षणिक समस्या प्रधान दिसले. त्यांचे शेकडा प्रमाण ६.३ इतके दिसून आले

- शाळा कमांक – ई मध्ये इयत्ता ९ वी मध्ये एकूण ३०९ विद्यार्थी आहेत. पैकी ३९ विद्यार्थी हे शैक्षणिक समस्या प्रधान दिसून आले. त्यांचे शेकडा प्रमाण ३२.३ तर शाळा कमांक ई मधीलच इयत्ता १० वी मध्ये २५३ विद्यार्थी आहेत पैकी २० विद्यार्थी शैक्षणिक समस्या प्रधान दिसले.तर त्यांचे शेकडा प्रमाण ७.९

- शाळा कमांक – फ मध्ये इयत्ता ९ वी मध्ये एकूण २१३ विद्यार्थी आहेत.

पैकी ११ विद्यार्थी हे शैक्षणिक समस्या प्रधान दिसून आले. त्यांचे शेकडा प्रमाण ५.१६ तर शाळा कमांक ७ मधीलच इयत्ता १० वी मध्ये १९ २ विद्यार्थी आहेत पैकी १२ विद्यार्थी शैक्षणिक समस्या प्रधान दिसले. त्यांचे शेकडा प्रमाण ६.२ आहे

- शैक्षणिक समस्यामध्ये मुलांचे शेकडा प्रमाण ७३.५ इतके व मुलींचे २६.९५ दिसले. स्तंभालेख कमांक ५.२ मध्ये दर्शविले आहे.

- **शारिरीक समस्या** – इयत्ता ९ वी व १० वी चे विद्‌यार्थी पौगंडावस्थेतील असल्यामुळे त्यांना अनेक शारिरीक समस्यांना तोंड दयावे लागते. त्यांच्या या समस्या विविध प्रकारच्या आढळतात. कांही विद्यार्थी लाजरे–बुजरे असल्यामुळे समस्या न दाखविता न सांगता राहतात. प्रसंगी त्यातून वेगळया समस्या उद्‌भवतात. वरील सारणी कमाक 5.२.२.४ व ५.२.२.५ यावरून इयत्ता ९ वी १० वी मध्ये शिकणाऱ्या एकूण ७१ विद्यार्थ्यांना शारिरीक समस्या आढळून आल्या.

- शाळा कमांक– अ मध्ये शिकणाऱ्या इयत्ता ९ वी मध्ये शिकणाऱ्या २२४ विद्यार्थ्यांपैकी केवळ ४ शारिरीक समस्याप्रधान विद्यार्थी आढळून आले. त्यांचे शेकडा प्रमाण १.७ इयत्ता १० मध्ये शिकणाऱ्या २२३ पैकी ६ विद्यार्थ्यांना शारिरीक समस्या आढळून आल्या. त्यांचे शेकडा प्रमाण २.६ आहे

- शाळा कमांक– ब मध्ये इयत्ता ९ वी मध्ये शिकणाऱ्या २३९ विद्यार्थ्यांपैकी केवळ ५ शारिरीक समस्याप्रधान विद्यार्थी आढळून आले. त्यांचे शेकडा प्रमाण ६.२७ इयत्ता १० मध्ये शिकणाऱ्या २२५ पैकी ९ विद्यार्थ्यांना शारिरीक समस्या आढळून आल्या. त्यांचे शेकडा प्रमाण ४.१ आहे

● शाळा कमांक क मध्ये इयत्ता ९ वी मध्ये शिकणाऱ्या १०३ विद्यार्थ्यांपैकी केवळ १ शारिरीक समस्याप्रधान विद्यार्थी आढळून आले. त्यांचे शेकडा प्रमाण ०.९ इयत्ता १० मध्ये शिकणाऱ्या ७९ पैकी ७ विद्यार्थ्यांना शारिरीक समस्या आढळून आल्या. त्यांचे शेकडा प्रमाण ८.८ आहे

● शाळा कमांक– ड मध्ये इयत्ता ९ वी मध्ये शिकणाऱ्या २१३ विद्यार्थ्यांपैकी केवळ २ शारिरीक समस्याप्रधान विद्यार्थी आढळून आले. त्यांचे शेकडा प्रमाण ०.९ इयत्ता १० मध्ये शिकणाऱ्या २१२ पैकी १ विद्यार्थ्यांना शारिरीक समस्या आढळून आल्या. त्यांचे शेकडा प्रमाण ०.४ टक्के इतके आढळले.

● शाळा कमांक– इ मध्ये इयत्ता ९ वी मध्ये शिकणाऱ्या ३१४ विद्यार्थ्यांपैकी केवळ ७ शारिरीक समस्याप्रधान विद्यार्थी आढळून आले. त्यांचे शेकडा प्रमाण २.२२ इयत्ता १० मध्ये शिकणाऱ्या २८३ पैकी ४ विद्यार्थ्यांना शारिरीक समस्या आढळून आल्या. त्यांचे शेकडा प्रमाण ४.१ आहे

● शाळा कमांक– ई मध्ये इयत्ता ९ वी मध्ये शिकणाऱ्या ३०९ विद्यार्थ्यांपैकी केवळ ०४ शारिरीक समस्याप्रधान विद्यार्थी आढळून आले. त्यांचे शेकडा प्रमाण १.२९ इयत्ता १० मध्ये शिकणाऱ्या २५३ पैकी ०४ विद्यार्थ्यांना शारिरीक समस्या आढळून आल्या. त्यांचे शेकडा प्रमाण १.५८ आहे

● शाळा कमांक– फ मध्ये इयत्ता ९ वी मध्ये शिकणाऱ्या २१३ विद्यार्थ्यांपैकी

केवळ ०६ शारिरीक समस्याप्रधान विद्यार्थी आढळून आले. त्यांचे शेकडा प्रमाण २.८ इयत्ता १० मध्ये शिकणाऱ्या १९२ पैकी ११ विद्यार्थ्यांना शारिरीक समस्या आढळून आल्या. त्यांचे शेकडा प्रमाण ५.७ आहे

- मुलालांच्यामध्ये शारिरीक समस्या शेकडा प्रमाण ७६.५ इतके आढळल्या व मुलींच्यामध्ये २३.९४ इतके आढळले

मानसिक समस्या

मानसिक समस्या प्रधान विद्यार्थ्यांचा शोध घेताना कराड शहरातील सदर ७ शाळामध्ये वर्गशिक्षकाला दिलेल्या प्रश्नावली वरून मिळालेल्या समस्या प्रधान विद्‌यार्थ्यांची सारणी बनविण्यात आली. त्यानुसार मानसिक समस्या प्रधान विद्यार्थी खालील प्रमाणे –

- शाळा कमांक– अ मध्ये इयत्ता ९ वी मध्ये शिकणाऱ्या २२४ विद्यार्थ्यांपैकी केवळ ४ मानसिक समस्याप्रधान विद्यार्थी आढळून आले. त्यांचे शेकडा प्रमाण १.७८ इयत्ता १० मध्ये शिकणाऱ्या २२३ पैकी ७ विद्यार्थ्यांना मानसिक समस्या आढळून आल्या. त्यांचे शेकडा प्रमाण २.१३ आहे

- शाळा कमांक–ब मध्ये इयत्ता ९ वी मध्ये शिकणाऱ्या २३९ विद्यार्थ्यांपैकी केवळ ६ मानसिक समस्याप्रधान विद्यार्थी आढळून आले. त्यांचे शेकडा प्रमाण २.५१ इयत्ता १० मध्ये शिकणाऱ्या २२५ पैकी ८ विद्यार्थ्यांना मानसिक समस्या आढळून आल्या. त्यांचे शेकडा प्रमाण ३.५ आहे

- शाळा कमांक–क मध्ये इयत्ता ९ वी मध्ये शिकणाऱ्या १०३ विद्यार्थ्यांपैकी

केवळ २ मानसिक समस्याप्रधान विद्यार्थी आढळून आले. त्यांचे शेकडा प्रमाण १.९ ४ इयत्ता १० मध्ये शिकणाऱ्या ७९ पैकी ३ विद्यार्थ्यांना मानसिक समस्या आढळून आल्या. त्यांचे शेकडा प्रमाण ३.७९ आहे

- शाळा कमांक—ड मध्ये इयत्ता ९ वी मध्ये शिकणाऱ्या २१३ विद्यार्थ्यांपैकी केवळ २ मानसिक समस्याप्रधान विद्यार्थी आढळून आले. त्यांचे शेकडा प्रमाण ०.९ इयत्ता 10 मध्ये शिकणाऱ्या २१२ पैकी २ विद्यार्थ्यांना मानसिक समस्या आढळून आल्या. त्यांचे शेकडा प्रमाण ०.९ आहे

- शाळा कमांक—इ मध्ये इयत्ता ९ वी मध्ये शिकणाऱ्या ३१४ विद्यार्थ्यांपैकी केवळ ६ मानसिक समस्याप्रधान विद्यार्थी आढळून आले. त्यांचे शेकडा प्रमाण १.९ इयत्ता १० मध्ये शिकणाऱ्या २८३ पैकी ४ विद्यार्थ्यांना मानसिक समस्या आढळून आल्या. त्यांचे शेकडा प्रमाण १.४

- शाळा कमांक— ई मध्ये इयत्ता ९ वी मध्ये शिकणाऱ्या ३०९ विद्यार्थ्यांपैकी केवळ ४ मानसिक समस्याप्रधान विद्यार्थी आढळून आले. त्यांचे शेकडा प्रमाण १.२९ इयत्ता १० मध्ये शिकणाऱ्या २५३ पैकी २ विद्यार्थ्यांना मानसिक समस्या आढळून आल्या. त्यांचे शेकडा प्रमाण ०.७

- शाळा कमांक—फ मध्ये इयत्ता ९ वी मध्ये शिकणाऱ्या २१३ विद्यार्थ्यांपैकी एकही विद्यार्थी मानसिक समस्याप्रधान विद्यार्थी आढळला नाही. इयत्ता १० मध्ये शिकणाऱ्या १९२ पैकी ५ विद्यार्थ्यांना शारिरीक समस्या आढळून आल्या त्यांचे शेकडा प्रमाण २.६ आहे

सामाजिक समस्या

- मुलांच्यामध्ये मानसिक समस्यांचे शेकडा प्रमाण ७०.९० इतके तर मुलींच्यामध्ये २९.९ इतके आढळले

- शाळा कमांक अ मध्ये इयत्ता ९ वी मध्ये शिकणाऱ्या २२४ विद्यार्थ्यांपैकी केवळ ३ सामाजिक समस्याप्रधान विद्यार्थी आढळून आले. त्यांचे शेकडा प्रमाण १.३५ इयत्ता १० मध्ये शिकणाऱ्या २२३ पैकी 6विद्यार्थ्यांना मानसिक समस्या आढळून आल्या. त्यांचे शेकडा प्रमाण २.६९ आहे

- शाळा कमांक–ब मध्ये इयत्ता ९ वी मध्ये शिकणाऱ्या २३९ विद्यार्थ्यांपैकी केवळ ३ सामाजिक समस्याप्रधान विद्यार्थी आढळून आले. त्यांचे शेकडा प्रमाण १.२५ इयत्ता १० मध्ये शिकणाऱ्या २२५ पैकी १० विद्यार्थ्यांना मानसिक समस्या आढळून आल्या. त्यांचे शेकडा प्रमाण ४.४ आहे

- शाळा कमांक–क मध्ये इयत्ता ९ वी मध्ये शिकणाऱ्या १०३ विद्यार्थ्यांपैकी केवळ ५ सामाजिक समस्याप्रधान विद्यार्थी आढळून आले. त्यांचे शेकडा प्रमाण ४.८५ इयत्ता १० मध्ये शिकणाऱ्या ७९ पैकी ६ विद्यार्थ्यांना मानसिक समस्या आढळून आल्या. त्यांचे शेकडा प्रमाण ७.५ आहे

- शाळा कमांक–ड मध्ये इयत्ता ९ वी मध्ये शिकणाऱ्या २१३ विद्यार्थ्यांपैकी केवळ एकही सामाजिक समस्याप्रधान विद्यार्थी आढळून आले. त्यांचे शेकडा प्रमाण ० इतके आढळले इयत्ता १० मध्ये शिकणाऱ्या २१२ पैकी एकाही विद्यार्थ्याला मानसिक समस्या आढळून नाहीत त्यांचे शेकडा ० इतके आढळले.

- शाळा कमांक–इ मध्ये इयत्ता ९ वी मध्ये शिकणाऱ्या ३१४ विद्यार्थ्यांपैकी केवळ ५ सामाजिक समस्याप्रधान विद्यार्थी आढळून आले. त्यांचे शेकडा प्रमाण १.५९ इयत्ता १० मध्ये शिकणाऱ्या २८३ पैकी ४ विद्यार्थ्यांना मानसिक समस्या आढळून आल्या. त्यांचे शेकडा प्रमाण १.४ आहे

- शाळा कमांक– ई मध्ये इयत्ता ९ वी मध्ये शिकणाऱ्या ३०९ विद्यार्थ्यांपैकी केवळ ४ सामाजिक समस्याप्रधान विद्यार्थी आढळून आले. त्यांचे शेकडा प्रमाण १.२९ इयत्ता १० मध्ये शिकणाऱ्या २५३ पैकी एकाही विद्यार्थ्याला सामाजिक समस्या आढळून आली नाही. त्यांचे शेकडा ० इतके आढळले.

- शाळा कमांक–फ मध्ये इयत्ता ९ वी मध्ये शिकणाऱ्या २१३ विद्यार्थ्यांपैकी २ विद्यार्थीना सामाजिक समस्याप्रधान विद्यार्थी आढळले त्यांचे शेकडा प्रमाण ०.९ इतके आढळले. इयत्ता १० मध्ये शिकणाऱ्या १९२ पैकी एकाही विद्यार्थ्याला शारिरीक समस्या आढळून नाही त्यांचे शेकडा प्रमाण ० इतके आढळून आले.

- सामाजिक समस्येमध्ये मुलांच्यात शेकडा प्रमाण ६८.७५ तर मुलींच्यामध्ये शेकडप प्रमाण ३१.२५ आढळले

५.२.३ उद्दिष्ट कमांक ३

शैक्षणिक समस्या असलेल्या विद्यार्थ्यांच्या संदर्भात पालक शिक्षक संघाच्या कृतीचा अभ्यास करणे

पालक शिक्षक संघ हा प्रत्येक वर्षी शाळा सुरू झाल्यापासून १ महिन्यांचे आंत स्थापन होतो. कराड शहरातील मराठी माध्यमाच्या माध्यमिक शाळेतील पालक शिक्षक

संघाच्या कार्याचा अभ्यास करतांना पालक शिक्षक संघ इयत्ता ९ वी व १० वी साठी त्यांच्या शैक्षणिक समस्यांच्या संदर्भात कोणते कार्य करतो हे प्रत्येक शाळेत जावून तेथील पालक शिक्षक संघाच्या अहवालांचा अभ्यास केला. वर्षभरात एकूण ४ सभांचे आयोजन केले जाते. शिक्षकांच्या व पालकांच्याकडून प्राप्त झालेली माहिती. खालील प्रमाणे

सारणी कमांक ५.४

पालक शिक्षक संघाच्या शैक्षणिक कृतीचा अभ्यास

अ. क.	मुद्दा	पालक		षिक्षक		मुख्याध्यापक		विद्यार्थी	
		होय	नाही	होय	नही	होय	नही	होय	नाही
१	शैक्षणिक समस्यांचा शोध घेतला जातो	९०	१०	८९	११	८९	११	९०	१०
२	शैक्षणिक स्मस्या निराकरणास होते	८६	१४	८९	११	८९	११	९०	१०

अ) पालक शिक्षक संघामार्फत शैक्षणिक समस्यांचा शोध पालकांच्या मते ९० टक्के शिक्षकांच्यामते ८९ टक्के विद्यार्थ्यांच्यामते ९० टक्के मुख्याध्यापकांच्यामते ८९ टक्के घेतला जातो.

ब) पालक शिक्षक संघाद्वारे पालकांच्या मते ८६ टक्के शिक्षकांच्यामते ८९ टक्के विद्यार्थ्यांच्यामते ९० टक्के मुख्याध्यापकांच्यामते ८९ टक्के घेतला जातो. शैक्षणिक समस्येचे निराकरण होते.

खालील प्रकारे पालक शिक्षक संघ, शैक्षणिक समस्या संदर्भात कृती करतांना आढळल्या शाळा कमांक अ मध्ये.

१) शुध्दलेखनाचे उपकम

२) वाचन लेखन स्पर्धा

३) हस्ताक्षर स्पर्धा

४) भाषाज्ञान वाढविण्यासाठी विचारवंताचे भाषणाचे आयोजन

५) इंग्रजी शब्दभांडार वाढविण्यासाठी स्पर्धा.

शाळा कमांक ब मध्ये.

१) शुध्दलेखनाचे उपकम –

२) वाचन लेखन स्पर्धा

३) हस्ताक्षर स्पधा

४) इंग्रजी भाषणस्पर्धा

५) गणित सराव वर्ग

६) विविध स्पर्धात्मक परिक्षासाठी मार्गदर्शन वर्ग चालविणे

७) पालक शिक्षक संघाच्या मदतीतुन शैक्षणिक साहित्य वाटप, तसेच गणवेश वाटप.

शाळा कमांक – क मध्ये

१) ज्ञान वाढविण्यासाठी जाणीव जागृती उपकम

२) शुध्दलेखनाचे उपकम –

३) हस्ताक्षर स्पर्धा

४) भाषाज्ञान वाढविण्यासाठी विचारवंताचे भाषणाचे आयोजन

५) इंग्रजी शब्दभांडार वाढविण्यासाठी स्पर्धा.

६) उजवळणी वर्ग मे महिन्यात आयोजित करणे.

७) बोधप्रद हितपोदेशपर गोष्टीस्पर्धा आयोजन

शाळा कमांक ड मध्ये

१) शुध्दलेखनाचे उपकम –

२) वाचन लेखन स्पर्धा

३) इंग्रजी वर्तमानपत्रे व बोधकथा वाचन स्पर्धा

४) गणितांची एकाच नमुन्याची पांच उदाहणे वेगवेगळया पध्दतीने सोडविण्याची स्पर्धा

५) आवांतर वाचन स्पर्धा

६) ज्ञान वाढविण्यासाठी जाणीव जागृती उपकम

शाळा कमांक इ

१) शुध्दलेखनाचे उपकम –

२) वाचन लेखन स्पर्धा

३) हस्ताक्षर स्पर्धा

४) इंग्रजी वर्तमानपत्रे व बोधकथा वाचन स्पर्धा

५) इंग्रजी संभाषण कला वाढविण्यासाठी संभाषण वर्गाचे आयोजन करणे.

६) पालक गृहभेटी योजना.

७) सप्ताहिक चाचणी आढावा बैठक

शाळा कमांक ई

१) आवांतर वाचन स्पर्धा नाविन्यपुर्ण कृतिशिल उपकृम राबविणे

२) शिक्षव व पालक यांच्या सहाय्याने विविध मदत करणे

३) पर्यावरण जागृतता शिबीर

४) पालकांची उद्बोत्तर व्याख्याने

५) ज्यादा सराव व स्वाध्याय वर्ग घेणे

६) पालक शिक्षक सहविचार सभा घेवून विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करणे.

७) शैक्षणिक संदर्भ ग्रंथ वाचनाचे महत्व पटवून देणे.

८) वाचन लेखन स्पर्धा

९) हस्ताक्षर स्पर्धा

शाळा कमांक फ

१) शुध्दलेखनाचे उपकम –

२) वाचन लेखन स्पर्धा

३) हस्ताक्षर स्पर्धा

४) इंग्रजी वर्तमानपत्रे व बोधकथा वाचन स्पर्धा

५) विद्यार्थ्यांवर असलेल्या इतर कामांचा ताण कमी करण्यासाठी पालक शिक्षक गृहभेटी

६) वैयक्तिक स्तरावर मार्गदर्शन सुविधा पुरविणे.

७) वरील विविध योजनांचे आयोजन करून पालक

८) पालकांची उद्‌बोत्तर व्याख्याने

९) ज्यादा सराव व स्वाध्याय वर्ग घेणे

१०) पालक गृहभेटी योजना.

५.२.४ उद्दीष्ट कमांक – ४

सामाजिक समस्या असलेल्या विद्यार्थ्यांच्या संदर्भात पालक शिक्षक संघाच्या कृतीचा अभ्यास करणे.

सामाजिक समस्यासंदर्भात पालक शिक्षक संघाची कृती

सारणी कमांक – ५.५

अ. क.	मुद्दा	पालक		शिक्षक		मुख्याध्यापक		विद्यार्थी	
		होय	नाही	होय	नही	होय	नही	होय	नाही
१	पालक शिक्षक संघामार्फत सामाजिक समस्यांचा शोध घेतला जातो.	८८	१२	९०	१०	१००	०	८७	१३
२	समस्या निराकरण करण्याचा प्रयत्न	८४	१६	८४	१६	८८	१२	८७	१३

उद्दीष्ट कमांक – ४ नुसार सामाजिक समस्या असणाऱ्या विद्यार्थ्यांच्या संदर्भात पालक शिक्षक संघाच्या कृतीचा अभ्यास करण्यासाठी सर्वप्रथम पालक, शिक्षक, विद्यार्थी, व मुख्याध्यापक यांची मते जाणून घेतली. यामध्ये सामाजिक समस्या असणाऱ्या विद्यार्थ्यांच्या संदर्भात त्यांचा शोध घेतला जातो का? असे विचारले असता पालकांचा 88 टक्के होकार मिळाला, १२ टक्के पालकांचा नकार मिळाला. ९० टक्के शिक्षकांचा

होकार मिळाला. १०० टक्के मुख्याध्यापकांचा व ८७ टक्के विद्यार्थ्यांनी होकारात्मक प्रतिसाद नोंदविला या सामाजिक समस्यांची निराकरण केले जाते का?

या साठी ८४ टक्के पालक, ८४ शिक्षक, ८८ टक्के मुख्याध्यापक, 87 टक्के विद्यार्थ्यांनी मत दर्शविले.

पालक व शिक्षकांच्या मार्फत सामाजिक समस्या प्रधान विद्यार्थ्यांसाठी खालील प्रकारे कृती केली जाते. असे दिसते.

१) मुलां–मुलींतील भेदभाव कमी करण्यासाठी पालकांशी संपर्क साधला जातो.
२) मुलींना घरात अभ्यासास वेळा दिला जावा यासाठी पालकांशी हितगुज. योग्य
३) योग्य मार्गदर्शकांचे मार्गदर्शन.
४) आर्थिक मागास विद्यार्थ्यांना उपेक्षित न ठेवता पहाण्याचा दृष्टीकोन निकोप ठेवण्यासाठी पालकांना मार्गदर्शन.
५) वर्गातील समायोजन साधण्यासाठी मार्गदर्शन.
६) पुरूष प्रधान संस्कृतीचा पगडा दूर करण्यास प्रयत्न
७) विचारवंतांचे शिबीराचे पालकांसाठी आयोजन
८) सामाजिक भेद दूर झाल्याची जाणीव निर्माण करणे.
९) शाळेकडे निकोप दृष्टीने पहाण्यासाठी मार्गदर्शन.
१०) इतर मुलांच्या संगतीविषयी पालकांच्यात जागृतता निर्माण करणे.
११) विद्यार्थ्यांना वेळीच शिक्षकांकडून समज देणे.

१२) शिक्षक व पालक दोघांनाही आदर देण्याविषयी संस्कार शिबीर आयोजन करणे.

पालक शिक्षक संघांच्या मार्फत सामाजिक समस्यां प्रधान विद्यार्थ्यांच्या साठी वरील उपकम आयोजले जातात असे दिसून आले.

५.२.५ उद्दिष्ट कमांक

पालक शिक्षक संघाच्या विविध शिबीरांच्या अहवालावरून माध्यमिक शाळेतील विद्यार्थ्यांच्या शारिरीक व मानसिक वाढीसंदर्भात संदर्भात पालक शिक्षक संघाच्या भूमिकेचा अभ्यास करणे.

सदर उद्दिष्टासाठी कराड शहरातील ७ शाळांचे पालक शिक्षक संघ अहवाल लेखन व विविध शिबीरांचे अहवाल अभ्यासले तसेच या संदर्भात विचारलेल्या प्रश्नांची टक्केवारी पुढील प्रमाणे

सारणी कमांक ५.६

पालक शिक्षक संघ अहवाल संदर्भातील माहिती

अ. क.	मुद्दा	पालक		शिक्षक		मुख्याध्यापक		विद्यार्थी	
		ळोय	नाही	ळोय	नाही	होय	नही	होय	नाही
१	शारिरीक समस्यांचा शोध घेतला जातो	७८	२२	८५	१५	८८	१२	८३	१७
२	समस्या निराकरणास पालक शिक्षक उपयुकत आहेत.	८२	१८	८८	१२	८८	१२	८३	१७
३	वैद्यकिय शिबीरांचे आयोजन	७९	२१	८०	२०	८०	२०	७६	२४
४	मोफत वैद्यकीय सेवा	५८	४२	६०	४०	६०	४०	५२	४८
५	व्याख्याने शिबीरे आयोजन	७६	२४	७८	२२	७१	२९	७६	२४

करा‌ड शहरातील सदरच्या ७ शाळेमध्ये पालक शिक्षक संघाची सभा संपन्न झाल्यावर आठ दिवसांचे आंत अहवाल लिहला जातो. त्यावर संबंधित सर्व शिक्षकांच्या स्वाक्षरी घेतल्या जातात

- शारिरीक समस्या प्रधान विद्‌यार्थ्यांचा शोध पालकांच्यामत ७८ टक्के तर शिक्षकांच्यामते ८५ टक्के मुख्याध्यापकांच्यामते ८८ टक्के व विद्यार्थ्यांच्यामते 83 टक्के घेतला जातो.

- शारिरीक समस्या निरांकरणास पालक शिक्षक संघ ८२ टक्के पालकांना उपयुक्त वाठतो. तर ८८ टक्के शिक्षकांना व ८३ टक्के विद्यार्थ्यांना व 88 टक्के मुख्याध्यापकांना उपयुक्त वाटतो

- वैद्यकीय तपासणी विविध मानसिक आरोग्य, व्यक्तीमत्व विकास, शिबीरांचे आयोजन, पालक शिक्षक उत्स्फूर्तपणे सहकार्य करतो असे अहवालांत दिसतो.

- ७७ टक्के पालकांच्यामते ८० टक्के शिक्षक व मुख्याध्यापकामत ७६ टक्के व विद्यार्थ्यांच्यामत या वैद्यकिय शिबीरांचे आयोजन केले जाते.

मोफत वैद्यकीय सेवा पुरविण्याबाबत ५८ टक्के पालकांच्यामत ६० टक्के शिक्षक व मुख्याध्यापकामत ५२ टक्के विद्यार्थ्यांच्यामते या वैद्यकिय शिबीरांचे आयोजन केले जाते.

- समस्या निराकरणासाठी सातारा जिल्हयातील प्रथमच शाळा ३ महाराष्ट्र

हायस्कूल या शाळेमध्ये **दृष्टी प्रकल्प** राबविण्यात आला. त्यामध्ये केवळ नेत्र तपासणी केली नसुन मोफत औषधोपचार व चष्मे देण्यात आले. त्यासाठी पालकांची उदार भुमिका दिसून आली. परिशिष्ट – "उ" नक्कल जोडण्यात आली आहे.

- व्यक्तीमत्व विकासासाठी इयत्ता ९ वी १० वीच्या वर्गातील मुलांच्याकडे विशेष लक्ष देवून विविध शिबीरे घेतली जातात.
- शैक्षणिक ताण लक्षात घेवून ९ वी १० वीच्या विद्यार्थ्यांसाठी सर्वच शाळांमध्ये योगासने व ध्यान धारणा वर्गांचे आयोजन केले जाते.
- निरोगी मानसिक आरोग्य लाभावे यासाठी पालक शिक्षक संघाच्या मदतीने विचार वंताची तज्ञा मार्गदर्शकांची समुपदेशनपर व्याख्याने आयोजिली जातात.

५.२.६ उद्दिष्ट क्रमांक ६

पालक शिक्षक संघामार्फत माध्यमिक शाळेतील विद्यार्थ्यांना व्यवसायीक शिक्षण मार्गदर्शन संबंधी भूमिका तपासणे.

सदर उद्दिष्टांसाठी पालक,शिक्षक, मुख्याध्यापक यांना विचारलेल्या प्रश्नावरून खालील माहितीची टक्केवारी मिळाली.

सारणी क्रमांक – ५.७

व्यवसाय मार्गदर्शनासंबंधी भूमिका

अ. क्र.	मुद्दा	पालक		शिक्षक		मुख्याध्यापक		विद्यार्थी	
		होय	नाही	होय	नाही	होय	नही	होय	नाही
१	व्यवसाय मार्गदर्शन दिले जाते	६७	३३	७५	२५	७५	२५	७६	२४

SHIVAJI UNIVERSITY LIBRARY KOLHAPUR

● पालकांच्यामते ६७ शिक्षक, मुख्याध्यापक ७५ टक्के व विद्यार्थी ७६ टक्के सर्वांचेमते विद्यार्थ्यांना व्यवसाय मार्गदर्शन मिळाले. अहवाल लेखन व प्रत्यक्ष मुलाखतीवरून व्यवसाय मार्गदर्शन संघामार्फत वेळोवेळी मार्गदर्शन तज्ञ व्यक्तींकडून मार्गदर्शन केले जाते असे आढळले.

वरील निष्कर्षावरून असे दिसते की, शैक्षणिक, शारिरीक, सामाजिक, मानसिक, या समस्या मुलींच्यापेक्षा मुलांमध्ये अधिक दिसून आल्या. पालक शिक्षक संघ त्या सोडविण्यासाठी कार्यरत आहे. परंतू प्रभावी पणे काम कोणत्याही शाळेत दिसत नाही.

५.२.७ समारोप

सदर प्रकरणामध्ये संशोधन सामुग्रीचे विश्लेषण व अर्थनिर्वचन या विषयी विवेचन पाहिले. पुढील प्रकरणात सारांश, निष्कर्श व शिफारशी यांचा उहापोह केला आहे.

प्रकरण – सहावे

निष्कर्ष व शिफारशी

६.१ प्रस्तावना :

पालक शिक्षक संघ हा प्रत्येक शाळेमध्ये असावा त्याची कार्यपध्दती नियोजनबध्द असावी हा उद्देश महाराष्ट्र सरकारचा आहे असे 1997 च्या आद्यादेशावरून कळते. कोणताही कायदा होवून चालत नाही तर त्याची अंमलबजावणी होणे हे तितकेच गरजेचे आहे.

सन, १९९७ च्या ऑक्टोंबर महिन्यामध्ये सदरचा अद्यादेश सर्व शाळांमध्ये पोहचला तत्पुर्वी तो १६ मे, १९९६ रोजी संम्मत झाला होता. त्यानुसार प्रत्येक मान्यता प्राप्त माध्यमिक शाळेत पालक शिक्षक संघ असावा अशी सूचना केली गेली. याचा मुळ उद्देश असा की, पालकांमध्ये जाणीव जागृती व्हावी विद्यार्थी तसेच शिक्षकांच्याही समस्या पालक–शिक्षक संघाच्या मद्दतीने सोडविल्या जाव्यात. दैनंदिन प्रशासनाशी कोणत्याही प्रकारे अडथळा अथवा लक्ष घालणे अपेक्षित नाही. आज जवळ जवळ या राज्य सरकारच्या या योजनेस ९ वर्षे पुर्ण होत आहेत. याचा आजचा होणारा प्रसार हा निश्चित अशादायी दिसतो. मात्र अजूनही पालकांच्या आवश्यक तितकी जाणीव जागृती निर्माण झालेली नाही.

पालक शिक्षक संघ प्रभावी असल्यास शिक्षण क्षेत्रात अमुलाग्र बदल घडून येवू शकतो. या उद्देशाने संशोधिकेने या पालक शिक्षक संघाच्या कार्याचा कराड शहरातील. माध्यमिक शाळांतील विद्यार्थ्यांच्यावर इयत्ता ९ वी १० शिकणाऱ्या

विद्यार्थ्यांच्यावर होणारा प्रभाव या विषयावर संशोधन करण्याचा निर्णय घेतला. प्रस्तुत संशोधनामध्ये सदर पालक शिक्षक संघाच्या कार्याचा अभ्यास केला.

६.२ सारांशः

पालक शिक्षक संघाच्या कार्याचा माध्यमिक शाळेतील इयत्ता ९ वी व १० वी विद्यार्थ्यांच्यावर होणारा प्रभाव एक अभ्यास हे संशोधन कराड शहरातील असलेल्या एकूण मराठी माध्यमाच्या सात शाळांशी संलग्न आहेत. इयत्ता ९ वी १० वी मधील विद्यार्थ्यांवर पालक शिक्षक संघांच्या कार्याचा प्रभाव याचा अभ्यास केला आहे.

समस्या विधान – पालक शिक्षक संघाच्या कार्याच्या माध्यमिक शाळेतील इयत्ता ९ वी १० वीच्या विद्यार्थ्यांच्यावर होणारा प्रभाव – एक अभ्यास

संशोधनाची उद्दिष्टे – प्रस्तूत संशोधनाची उद्दिष्टे पुढील प्रमाणे प्रस्तूत संशोधनाची उद्दिष्टे खालील प्रमाणे आहेत.

१) माध्यमिक शाळेतील पालक शिक्षक संघाच्या सध्यःस्थितीचा आढावा घेणे.

२) पालक शिक्षक संघाच्या माध्यमातून माध्यमिक शाळातील शैक्षणिक शारिरीक, मानसिक, व सामाजिक समस्य प्रधान विद्यार्थ्यांचा शोध घेणे.

३) शैक्षणिक समस्या असलेल्या विद्यार्थ्यांच्या संदर्भात पालक शिक्षक संघाने केलेल्या कृतीचा आभ्यास करणे.

४) सामाजिक समस्या असलेल्या विदर्यार्थ्यांच्या संदर्भात पालक शिक्षक संघाच्या कृतीचा अभ्यास करणे.

५) पालक शिक्षक संघ अहवाल, विविध शिबीरांच्या अहवालावरून माध्यमिक शाळेतील विद्‌यार्थ्यांच्या शारिरीक व मानसिक वाढीसंदर्भात पालक शिक्षक संघाच्या भूमिकेचा अभ्यास करणे.

६) पालक शिक्षक संघाच्या मार्फत माध्यमिक शाळेतील विद्‌यार्थ्यांना मिळाणाऱ्या व्यवसाय मार्गदर्शनासंबंधी भूमिका तपासणे.

७) प्रस्तूत संशोधन निष्कार्षाच्या आधारे पालक संघांस योग्य त्या सूचना देणे.

१) **संशोधन पध्दती :** प्रस्तूत संशोधन हे वर्तमान परिस्थितीशी संबंधित असल्याने सर्वेक्षण संशोधन पध्दतीचा वापर केला आहे. या समस्येच्या संदर्भात सद्य स्थिती कोणती आहे. त्याच्या कार्याचा आभ्यास कसा होतो. हे जाणून घेण्यासाठी या पध्दतीचा वापर केला आहे.

२) **संशोधनाची साधने** : प्रस्तूत संशोधनासाठी प्रश्नावली व मुलाखती या प्रमुख दोन साधनांचा वापर केला आहे. त्याच बरोबर पालक शिक्षक संघाच्या कार्याचा अभ्यास करण्यासाठी पालक शिक्षक संघाच्या सभांचे अहवाल लेखन नोंद पुस्तीका, शाळेत होणारे शिबीरांचे अहवाल, विद्यार्थ्यांचे गुणपत्रके इत्यादी साधनांचा उपयोग करण्यात आला.

विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक, शारिरीक, मानसिक व सामाजिक विकासासंबंधि माहिती घेण्यात आली.

३) **जनसंख्या व नमुना निवड** : प्रस्तूत संशोधनाच्या संदर्भात असलेली जनसंख्या म्हणजे कराड शहरातील मराठी माध्यमांच्या शाळेतील एकूण ७ मुख्याध्यापक,

७ उपमुख्याध्यापक, ७ पर्यवेक्षक, ५७ पालक शिक्षक संघाचे सदस्य, सत्तावन शिक्षक इयत्ता ९ वी १० वी ला शिकविणारे. इयत्ता ९ वी १० इयत्तेत शिकणारे वर्गप्रतिनिधी त्यांचे ५७ पालक हे होते याची नमुना निवड गैरसंभव्यता सहहेतुक (Non probability Purposive sampling) निवड पध्दतीने केली आहे. सदर संशोधनासाठी संशोधन कार्यात येणाऱ्या शिक्षक, मुख्याध्यापक वर्गप्रतिनिधी तसेच पालक प्रतिनिधी इ.ना मुलाखतीत देण्यात आली. तसेच प्रश्नावली देण्यात आल्या. त्याद्वारे मिळालेल्या माहितीचे विश्लेषण करून निष्कर्ष काढले.

६.३ संशोधनाचे निष्कर्ष : उद्दिष्टानुरूप निष्कर्ष

१. पालक शिक्षक संघाच्या सद्यस्थितीचा आढावा घेणे :

१. पालक शिक्षक संघाच्या बैठका सर्वच शाळामध्ये घेतल्या जातात.

२. पालक शिक्षक संघाच्या बैठकांची १०० टक्के माहिती शिक्षक, पालक, विद्यार्थी यांना आहे.

३. प्रत्येक वर्षी जून ते जुलै, या दरम्यान पालक शिक्षक संघाची स्थापना सर्वच शाळांमध्ये केली जाते.

४. पालकांच्यामते पालकांची उपस्थिती ८८ टक्के बैठकांना असते.

५. शिक्षकांच्यामते पालकांची उपस्थिती ७८ टक्के इतकीच असते.

६. मुख्याध्यापकांच्या मतेही पालकांची उपस्थिती ७८ टक्के इतकीच असते.

७. विद्यार्थ्यांच्यामते पालक सदर बैठकींना ८८ टक्के उपस्थित असतात.

८. वर्षभरातून पालक, शिक्षक संघाच्या एकूण चार बैठका घेतल्या जातात. असे मत १०० टक्के शिक्षक व मुख्याध्यापक यांचे आहे. तर ८० टक्के पालक याविषयी होकार दर्शवतात.

उद्दिष्ट कमांक– २ चे निष्कर्ष :

शैक्षणिक समस्या :

- शाळा कमांक अ – मध्ये इयत्ता ९ वी मध्ये एकूण मुले व मुली मिळून २२४ विद्यार्थी आहेत.पैकी २२ विद्यार्थी हे शैक्षणिक समस्या प्रधान दिसून आले. त्यांचे शेकडा प्रमाण ९ .८२ इतके आहे. तर शाळा कमांक अ मधीलच इयत्ता १० वी मध्ये २२३ विद्यार्थी आहेत पैकी ३० विद्यार्थी शैक्षणिक समस्या प्रधान दिसले. त्यांचे शेकडा प्रमाण १३.४५ इतके आहे.

- शाळा कमांक – ब मध्ये इयत्ता ९ वी मध्ये एकूण २३९ विद्यार्थी आहेत. पैकी १५ विद्यार्थी हे शैक्षणिक समस्या प्रधान दिसून आले. त्यांचे शेकडा प्रमाण ६.२७ इतके आहे. तर शाळा कमांक ब मधीलच इयत्ता १० वी मध्ये २२५ विद्यार्थी आहेत पैकी १८ विद्यार्थी शैक्षणिक समस्या प्रधान दिसले. त्यांचे शेकडा प्रमाण ८.० इतके आहे.

- शाळा कमांक – क मध्ये इयत्ता ९ वी मध्ये एकूण मुले १०३ विद्यार्थी आहेत. पैकी १२ विद्यार्थी हे शैक्षणिक समस्या प्रधान दिसून आले. त्यांचे शेकडा प्रमाण ११.६५ इतके दिसून आले तर शाळा कमांक क मधीलच इयत्ता १० वी मध्ये ७९ विद्यार्थी आहेत पैकी ११ विद्यार्थी शैक्षणिक समस्या प्रधान दिसले. त्यांचे शेकडा प्रमाण १३.९ इतके आहे.

● शाळा कमांक – ड मध्ये इयत्ता ९ वी मध्ये एकूण मुले २१३ विद्यार्थी आहेत. पैकी ८ विद्यार्थी हे शैक्षणिक समस्या प्रधान दिसून आले. त्यांचे शेकडा प्रमाण ३.७५ तर शाळा कमांक ड मधीलच इयत्ता १० वी मध्ये २१२ विद्यार्थी आहेत पैकी ८ विद्यार्थी शैक्षणिक समस्या प्रधान दिसले. तर शाळा कमांक ड मधीलच इयत्ता १० वी मध्ये २१२ विद्यार्थी आहेत पैकी ८ विद्यार्थी शैक्षणिक समस्या प्रधान दिसले. त्यांचे शेकडा प्रमाण ३.७ इतके आहे.

● शाळा कमांक – इ मध्ये इयत्ता ९ वी मध्ये एकूण विद्यार्थी ३१४ विद्यार्थी आहेत. पैकी ३८ विद्यार्थी हे शैक्षणिक समस्या प्रधान दिसून आले. त्यांचे शेकडा प्रमाण १२.१ तर शाळा कमांक इ मधीलच इयत्ता १० वी मध्ये २८३ विद्यार्थी आहेत पैकी १८ विद्यार्थी शैक्षणिक समस्या प्रधान दिसले. त्यांचे शेकडा प्रमाण ६.३ इतके दिसून आले

● शाळा कमांक – ई मध्ये इयत्ता ९ वी मध्ये एकूण ३०९ विद्यार्थी आहेत. पैकी ३९ विद्यार्थी हे शैक्षणिक समस्या प्रधान दिसून आले. त्यांचे शेकडा प्रमाण ३२.३ तर शाळा कमांक ई मधीलच इयत्ता १० वी मध्ये २५३ विद्यार्थी आहेत पैकी २० विद्यार्थी शैक्षणिक समस्या प्रधान दिसले.तर त्यांचे शेकडा प्रमाण ७.९ आहे.

● शाळा कमांक – फ मध्ये इयत्ता ९ वी मध्ये एकूण २१३ विद्यार्थी आहेत. पैकी ११ विद्यार्थी हे शैक्षणिक समस्या प्रधान दिसून आले. त्यांचे शेकडा प्रमाण ५.१६ तर शाळा कमांक ७ मधीलच इयत्ता १० वी मध्ये १९ २ विद्यार्थी आहेत पैकी १२ विद्यार्थी शैक्षणिक समस्या प्रधान दिसले. त्यांचे शेकडा प्रमाण ६.२ शैक्षणिक समस्येमध्ये मुलांचे शेकडा प्रमाण ७३.५ इतके व मुलींचे २६.९५ इतके दिसले. स्तंभालेख कमांक

५.२ दर्शविले आहे.

● **शारिरीक समस्या** – इयत्ता ९ वी व १० वी चे विद्यार्थी पौगंडावस्थेतील असल्यामुळे त्यांना अनेक शारिरीक समस्यांना तोंड दयावे लागते. त्यांच्या या समस्या विविध प्रकारच्या आढळतात. कांही विद्यार्थी लाजरे–बुजरे असल्यामुळे समस्या न दाखविता न सांगता राहतात. प्रसंगी त्यातून वेगळया समस्या उद्‌भवतात. वरील सारणी कमाक 5.२.२.४ व ५.२.२.५ यावरून इयत्ता ९ वी १० वी मध्ये शिकणाऱ्या एकूण ७१ विद्यार्थ्यांना शारिरीक समस्या आढळून आल्या.

● शाळा कमांक– अ मध्ये शिकणाऱ्या इयत्ता ९ वी मध्ये शिकणाऱ्या २२४ विद्यार्थ्यांपैकी केवळ ४ शारिरीक समस्याप्रधान विद्यार्थी आढळून आले. त्यांचे शेकडा प्रमाण १.७ इयत्ता १० मध्ये शिकणाऱ्या २२३ पैकी ६ विद्यार्थ्यांना शारिरीक समस्या आढळून आल्या. त्यांचे शेकडा प्रमाण २.६ आहे.

● शाळा कमांक– ब मध्ये इयत्ता ९ वी मध्ये शिकणाऱ्या २३९ विद्यार्थ्यांपैकी केवळ ५ शारिरीक समस्याप्रधान विद्यार्थी आढळून आले. त्यांचे शेकडा प्रमाण ६.२७ इयत्ता १० मध्ये शिकणाऱ्या २२५ पैकी ९ विद्यार्थ्यांना शारिरीक समस्या आढळून आल्या. त्यांचे शेकडा प्रमाण ४.१ आहे.

● शाळा कमांक क मध्ये इयत्ता ९ वी मध्ये शिकणाऱ्या १०३ विद्यार्थ्यांपैकी केवळ १ शारिरीक समस्याप्रधान विद्यार्थी आढळून आले. त्यांचे शेकडा प्रमाण ०.९ इयत्ता १० मध्ये शिकणाऱ्या ७९ पैकी ७ विद्यार्थ्यांना शारिरीक समस्या आढळून आल्या. त्यांचे शेकडा प्रमाण ८.८ आहे.

● शाळा कमांक– ड मध्ये इयत्ता ९ वी मध्ये शिकणाऱ्या २१३ विद्यार्थ्यांपैकी केवळ २ शारिरीक समस्याप्रधान विद्यार्थी आढळून आले. त्यांचे शेकडा प्रमाण ०.९ इयत्ता १० मध्ये शिकणाऱ्या २१२ पैकी १ विद्यार्थ्यांना शारिरीक समस्या आढळून आल्या. त्यांचे शेकडा प्रमाण ०. टक्के इतके आढळले.

● शाळा कमांक– इ मध्ये इयत्ता ९ वी मध्ये शिकणाऱ्या ३१४ विद्यार्थ्यांपैकी केवळ ७ शारिरीक समस्याप्रधान विद्यार्थी आढळून आले. त्यांचे शेकडा प्रमाण २.२२ इयत्ता १० मध्ये शिकणाऱ्या २८३ पैकी ४ विद्यार्थ्यांना शारिरीक समस्या आढळून आल्या. त्यांचे शेकडा प्रमाण ४.१ आहे.

● शाळा कमांक– ई मध्ये इयत्ता ९ वी मध्ये शिकणाऱ्या ३०९ विद्यार्थ्यांपैकी केवळ ०४ शारिरीक समस्याप्रधान विद्यार्थी आढळून आले. त्यांचे शेकडा प्रमाण १.२९ इयत्ता १० मध्ये शिकणाऱ्या २५३ पैकी ०४ विद्यार्थ्यांना शारिरीक समस्या आढळून आल्या. त्यांचे शेकडा प्रमाण १.५८ आहे.

● शाळा कमांक– फ मध्ये इयत्ता ९ वी मध्ये शिकणाऱ्या २१३ विद्यार्थ्यांपैकी केवळ ०६ शारिरीक समस्याप्रधान विद्यार्थी आढळून आले. त्यांचे शेकडा प्रमाण २.८ इयत्ता 10 मध्ये शिकणाऱ्या १९ २ पैकी ११ विद्यार्थ्यांना शारिरीक समस्या आढळून आल्या. त्यांचे शेकडा प्रमाण ५.७ आहे.

● मुलांच्यामध्ये शारिरीक समस्या शेकडा ७६.५ इतक्या आढळल्या मुलींच्यामध्ये २३.९४ इतक्या आढळल्या

- मुलालांच्यामध्ये शारिरीक समस्या शेकडा प्रमाण ७६.५ इतके आढळल्या व मुलींच्यामध्ये २३.९४ इतके आढळले

- शाळा कमांक– अ मध्ये इयत्ता ९ वी मध्ये शिकणाऱ्या २२४ विद्यार्थ्यांपैकी केवळ ४ मानसिक समस्याप्रधान विद्यार्थी आढळून आले. त्यांचे शेकडा प्रमाण १.७८ इयत्ता १० मध्ये शिकणाऱ्या २२३ पैकी ७ विद्यार्थ्यांना मानसिक समस्या आढळून आल्या. त्यांचे शेकडा प्रमाण २.१३ आहे.

- शाळा कमांक–ब मध्ये इयत्ता ९ वी मध्ये शिकणाऱ्या २३९ विद्यार्थ्यांपैकी केवळ ६ मानसिक समस्याप्रधान विद्यार्थी आढळून आले. त्यांचे शेकडा प्रमाण २.५१ इयत्ता १० मध्ये शिकणाऱ्या २२५ पैकी ८ विद्यार्थ्यांना मानसिक समस्या आढळून आल्या. त्यांचे शेकडा प्रमाण ३.५ आहे.

- शाळा कमांक–क मध्ये इयत्ता ९ वी मध्ये शिकणाऱ्या १०३ विद्यार्थ्यांपैकी केवळ २ मानसिक समस्याप्रधान विद्यार्थी आढळून आले. त्यांचे शेकडा प्रमाण १.९ ४ इयत्ता १० मध्ये शिकणाऱ्या ७९ पैकी ३ विद्यार्थ्यांना मानसिक समस्या आढळून आल्या. त्यांचे शेकडा प्रमाण ३.७९ आहे.

- शाळा कमांक–ड मध्ये इयत्ता ९ वी मध्ये शिकणाऱ्या २१३ विद्यार्थ्यांपैकी केवळ २ मानसिक समस्याप्रधान विद्यार्थी आढळून आले. त्यांचे शेकडा प्रमाण ०.९ इयत्ता 10 मध्ये शिकणाऱ्या २१२ पैकी २ विद्यार्थ्यांना मानसिक समस्या आढळून आल्या. त्यांचे शेकडा प्रमाण ०.९ आहे.

- शाळा कमांक–इ मध्ये इयत्ता ९ वी मध्ये शिकणाऱ्या ३१४ विद्यार्थ्यांपैकी

केवळ ६ मानसिक समस्याप्रधान विद्यार्थी आढळून आले. त्यांचे शेकडा प्रमाण १.९ इयत्ता १० मध्ये शिकणाऱ्या २८३ पैकी ४ विद्यार्थ्यांना मानसिक समस्या आढळून आल्या. त्यांचे शेकडा प्रमाण १.४ आहे.

- शाळा कमांक– ई मध्ये इयत्ता ९ वी मध्ये शिकणाऱ्या ३०९ विद्यार्थ्यांपैकी केवळ ४ मानसिक समस्याप्रधान विद्यार्थी आढळून आले. त्यांचे शेकडा प्रमाण १.२९ इयत्ता १० मध्ये शिकणाऱ्या २५३ पैकी २ विद्यार्थ्यांना मानसिक समस्या आढळून आल्या. त्यांचे शेकडा प्रमाण ०.७ आहे.

- शाळा कमांक–फ मध्ये इयत्ता ९ वी मध्ये शिकणाऱ्या २१३ विद्यार्थ्यांपैकी एकही विद्यार्थी मानसिक समस्याप्रधान विद्यार्थी आढळला नाही. इयत्ता १० मध्ये शिकणाऱ्या १९ २ पैकी ५ विद्यार्थ्यांना शारिरीक समस्या आढळून आल्या त्यांचे शेकडा प्रमाण २.६ आहे.

- मुलांच्यामध्ये मानसिक समस्यांचे शेकडा प्रमाण ७०.९० इतके तर मुलींच्यामध्ये २९.९ इतके आढळले

सामाजिक समस्या

- मुलांच्यामध्ये मानसिक समस्यांचे शेकडा प्रमाण ७०.९० इतके तर मुलींच्यामध्ये २९.९ इतके आढळले

- शाळा कमांक– अ मध्ये इयत्ता ९ वी मध्ये शिकणाऱ्या २२४ विद्यार्थ्यांपैकी

LIBRARY KOLHAPUR UNIVERSITY

केवळ ३ सामाजिक समस्याप्रधान विद्यार्थी आढळून आले. त्यांचे शेकडा प्रमाण १.३५ इयत्ता १० मध्ये शिकणाऱ्या २२३ पैकी 6विद्यार्थ्यांना मानसिक समस्या आढळून आल्या. त्यांचे शेकडा प्रमाण २.६९ आहे.

- शाळा कमांक–ब मध्ये इयत्ता ९ वी मध्ये शिकणाऱ्या २३९ विद्यार्थ्यांपैकी केवळ ३ सामाजिक समस्याप्रधान विद्यार्थी आढळून आले. त्यांचे शेकडा प्रमाण १.२५ इयत्ता १० मध्ये शिकणाऱ्या २२५ पैकी १० विद्यार्थ्यांना मानसिक समस्या आढळून आल्या. त्यांचे शेकडा प्रमाण ४.४ आहे.

- शाळा कमांक–क मध्ये इयत्ता ९ वी मध्ये शिकणाऱ्या १०३ विद्यार्थ्यांपैकी केवळ ५ सामाजिक समस्याप्रधान विद्यार्थी आढळून आले. त्यांचे शेकडा प्रमाण ४.८५ इयत्ता १० मध्ये शिकणाऱ्या ७९ पैकी ६ विद्यार्थ्यांना मानसिक समस्या आढळून आल्या. त्यांचे शेकडा प्रमाण ७.५ आहे.

- शाळा कमांक–ड मध्ये इयत्ता ९ वी मध्ये शिकणाऱ्या २१३ विद्यार्थ्यांपैकी केवळ एकही सामाजिक समस्याप्रधान विद्यार्थी आढळून आले. त्यांचे शेकडा प्रमाण ० इतके आढळले इयत्ता १० मध्ये शिकणाऱ्या २१२ पैकी एकाही विद्यार्थ्याला मानसिक समस्या आढळून नाहीत त्यांचे शेकडा ० इतके आढळले.

- शाळा कमांक–इ मध्ये इयत्ता ९ वी मध्ये शिकणाऱ्या ३१४ विद्यार्थ्यांपैकी केवळ ५ सामाजिक समस्याप्रधान विद्यार्थी आढळून आले. त्यांचे शेकडा प्रमाण १.५९ इयत्ता १० मध्ये शिकणाऱ्या २८३ पैकी ४ विद्यार्थ्यांना मानसिक समस्या आढळून आल्या. त्यांचे शेकडा प्रमाण १.४ आहे.

- शाळा क्रमांक– ई मध्ये इयत्ता ९ वी मध्ये शिकणाऱ्या ३०९ विद्यार्थ्यांपैकी केवळ ४ सामाजिक समस्याप्रधान विद्यार्थी आढळून आले. त्यांचे शेकडा प्रमाण १.२९ इयत्ता १० मध्ये शिकणाऱ्या २५३ पैकी एकाही विद्यार्थ्याला सामाजिक समस्या आढळून आली नाही. त्यांचे शेकडा ० इतके आढळले.

- शाळा क्रमांक–फ मध्ये इयत्ता ९ वी मध्ये शिकणाऱ्या २१३ विद्यार्थ्यांपैकी २ विद्यार्थीना सामाजिक समस्याप्रधान विद्यार्थी आढळले त्यांचे शेकडा प्रमाण ०.९ इतके आढळले. इयत्ता १० मध्ये शिकणाऱ्या १९२ पैकी एकाही विद्यार्थ्याला शारिरीक समस्या आढळून नाही त्यांचे शेकडा प्रमाण ० इतके आढळून आले.

- सामाजिक समस्येमध्ये मुलांच्यात शेकडा प्रमाण ६८.७५ तर मुलींच्यामध्ये शेकडप प्रमाण ३१.२५ आढळले

३. शैक्षणिक समस्या असलेल्या विद्यार्थ्यांच्या संदर्भात पालक शिक्षक संघाच्या कृतीचा अभ्यास करणे

अ) पालक शिक्षक संघामार्फत शैक्षणिक समस्यांचा शोध पालकांच्या मते ९० टक्के शिक्षकांच्यामते ८९ टक्के विद्यार्थ्यांच्यामते ९० टक्के मुख्याध्यापकांच्यामते ८९ टक्के घेतला जातो.

ब) पालक शिक्षक संघाद्वारे पालकांच्या मते ८६ टक्के शिक्षकांच्यामते ८९ टक्के विद्यार्थ्यांच्यामते ९० टक्के मुख्याध्यापकांच्यामते ८९ टक्के घेतला जातो. शैक्षणिक समस्येचे निराकरण होते.

४. सामाजिक समस्या असलेल्या विद्यार्थ्यांच्या संदर्भात पालक शिक्षक संघाच्या कृतीचा अभ्यास करणे.

मुख्याध्यापक यांची मते जाणून घेतली. यामध्ये सामाजिक समस्या असणाऱ्या विद्यार्थ्यांच्या संदर्भात त्यांचा शोध घेतला जातो का? असे विचारले असता पालकांचा 88 टक्के होकार मिळाला, १२ टक्के पालकांचा नकार मिळाला. ९० टक्के शिक्षकांचा होकार मिळाला. १०० टक्के मुख्याध्यापकांचा व ८७ टक्के विद्यार्थ्यांनी होकारात्मक प्रतिसाद नोंदविला या सामाजिक समस्यांची निराकरण केले जाते का?

या साठी ८४ टक्के पालक, ८४ शिक्षक, ८८ टक्के मुख्याध्यापक, 87 टक्के विद्यार्थ्यांनी मत दर्शविले.

५.२.५ उद्दिष्ट कमांकः ५

पालक शिक्षक संघाचे अहवाल विविध शिबीरांच्या अहवालावरून माध्यमिक शाळेतील विद्यार्थ्यांच्या शारिरीक व मानसिक वाढीसंदर्भात पालक शिक्षक संदर्भात पालक शिक्षक संघाच्या भूमिकेचा अभ्यास करणे.

- शारिरीक समस्या प्रधान विद्यार्थ्यांचा शोध पालकांच्यामत ७८ टक्के तर शिक्षकांच्यामते ८५ टक्के मुख्याध्यापकांच्यामते ८८ टक्के व विद्यार्थ्यांच्यामते 83 टक्के घेतला जातो.

- शारिरीक समस्या निरांकरणास पालक शिक्षक संघ ८२ टक्के पालकांना उपयुक्त वाटतो. तर ८८ टक्के शिक्षकांना व ८३ टक्के विद्यार्थ्यांना व 88 टक्के मुख्याध्यापकांना उपयुक्त वाटतो

- वैद्यकीय तपासणी विविध मानसिक आरोग्य, व्यक्तीमत्व विकास, शिबीरांचे आयोजन, पालक शिक्षक उत्स्पुर्तपणे सहकार्य करतो असे अहवालांत दिसतो.

- ७७ टक्के पालकांच्यामते ८० टक्के शिक्षक व मुख्याध्यापकामत ७६ टक्के व विद्यार्थ्यांच्यामत या वैद्यकिय शिबीरांचे आयोजन केले जाते.

मोफत वैद्यकीय सेवा पुरविण्याबाबत ५८ टक्के पालकांच्यामत ६० टक्के शिक्षक व मुख्याध्यापकामत ५२ टक्के विद्यार्थ्यांच्यामते या वैद्यकिय शिबीरांचे आयोजन केले जाते.

- समस्या निराकरणासाठी सातारा जिल्हयातील प्रथमच शाळा ३ महाराष्ट्र हायस्कूल या शाळेमध्ये **दृष्टी प्रकल्प** राबविण्यात आला. त्यामध्ये केवळ नेत्र तपासणी केली नसुन मोफत औषधोपचार व चष्मे देण्यात आले. त्यासाठी पालकांची उदार भुमिका दिसून आली. परिशिष्ट – **"उ"** नक्कल जोडण्यात आली आहे.

- व्यक्तीमत्व विकासासाठी इयत्ता ९ वी १० वीच्या वर्गातील मुलांच्याकडे विशेष लक्ष्य देवून विविध शिबीरे घेतली जातात.
- शैक्षणिक ताण लक्षात घेवून ९ वी १० वीच्या विद्यार्थ्यांसाठी सर्वच शाळांमध्ये योगासने व ध्यान धारणा वर्गांचे आयोजन केले जाते.
- निरोगी मानसिक आरोग्य लाभावे यासाठी पालक
- शिक्षक संघाच्या मदतीने विचार वंताची तज्ञा मार्गदर्शकांची समुपदेशनपर व्याख्याने आयोजिली जातात.

५.२.६ उद्दिष्ट क्रमांक ६

पालक शिक्षक संघामार्फत माध्यमिक शाळेतील विद्यार्थ्यांना व्यवसायीक शिक्षण मार्गदर्शन संबंधी भूमिका तपासणे.

- पालकांच्यामते ६७ शिक्षक, मुख्याध्यापक ७५ टक्के व विद्यार्थी ७६ टक्के सर्वांचेमते विद्यार्थ्यांना व्यवसाय मार्गदर्शन मिळाले.

६.४.१ पालकांसाठी शिफारशी :

पालक शिक्षक संघाच्या सभेस पालकांनी १००% उपस्थित राहणे गरजेचे आहे.

- पालकांनी स्वतः शिक्षकांशी भेटून आपल्या पाल्याच्या शैक्षणिक, सामाजिक, मानसिक, शरिरीक समस्यांची चर्चा करून समस्या सोडविणे गरजेचे आहे. पालक शिक्षक संघ मजबूती करणे व पाल्यांच्या सर्वांगीण विकास साधणे महत्वाचे ठरेल.
- शाळेत असणाऱ्या विविध उपक्रमांना पालक उपस्थित राहून विद्यार्थ्यांना
- प्रात्साहन व प्रशंसा करावी.
- शिक्षकांच्या कार्याबद्दल प्रशंसा करून योग्या त्या सुचना पालकांनी सुचवाव्यात.
- शिक्षकांच्या मर्यादा व समस्या पालकांनी लक्षात घेवून सहकार्याची भूमिका करावी. पालकांनी शिक्षकांविषयी विश्वास व आदर दाखवावा.

२. पालक शिक्षक संघास शिफारशी :

- पालक शिक्षक संघ हा विद्यार्थ्यांच्या सर्वांगीण विकासासाठी स्थापन झालेला आहे. याची जाणीव जनमाणसांत करून दयाव्यात.
- विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक समस्या मानसिक, शारिरीक, सामाजिक पालक शिक्षकांच्या मदतीने सोडविणे शक्य होते. यासाठी अधिक कार्य करावे.
- पालक शिक्षक संघाने विद्यार्थी पालक व शिक्षक या सर्वांसाठी उद्‌भोदन वर्ग कृतिसत्रे इत्यादी आखणी करावी.
- पालक शिक्षक संघ वेळोवेळी शाळेच्या भौतिक सुविधांच पहाणी करून सुविधा पुरविण्याविषयी मदत दयावी.
- पालक शिक्षक संघानी शाळेत आजीमाझी विद्यार्थी संघ सथापनेस मदत करावी.
- पालक शिक्षक संघासा पालकांची उपस्थिती १०० टक्के राहिल यासाठी प्रयत्न करावे.
- पालक व विद्यार्थी आपली समस्या मनमोकळेपणाने सांगतील यासाठी त्यांना त्या प्रकारचा विश्वास दाखवावा.
- वाचन क्षमता शिक्षकांनी वाचन सराव विद्यार्थ्यांना द्यावा.

- वाचन व लेखन क्षमतेच्या विकासास पुरक व उत्साही वातावरण निर्मीती करावी.
- कायम अभ्यास, सतत अध्ययन करण्यासाठी स्वयंध्यनांची सवय लावून प्रोत्साहन दयावे.
- शब्दकोषांचा वापर करून शब्दसंपत्तीत वाढ करण्याचा प्रयत्न करावा.
- भाषेचे ज्ञान परिपूर्ण होण्यासाठी प्रयत्न करावा.
- गणितासारख्या विषयाचे सतत स्वयंध्ययन देऊन ते तपासावेत.
- मुलांच्याच्यामध्ये अभ्यासाची गोडी कशी राहिली यासाठी प्रयत्न करावेत.

६.५ संशोधन विषयाशीसंबंधीत पुढील संशोधनासाठी विषय

- पालक शिक्षकांच्या सहसंबंधाचा "चिकित्सक अभ्यास"
- पालक शिक्षक संघाच्या कार्याच्या गुणवत्तेवरील होणारा परिणाम तपासणे.
- पालक शिक्षक संघाच्या सहकार्याचा मतिमंद अपंग मुलांच्या वरील परिणाम पहाणे.
- विशिष्ट शाळेतील विद्यार्थी, शिक्षक, पालक, यांच्या सहसंबंधाचा अभ्यास करणे.
- पालक शिक्षक संघाची वाटचाल.
- पालक शिक्षक संघाचा शालेय सुधारणेतील सहभाग